
LISA 2. RAHVASTIKU JA REGIONAALALA HETKEOLUKORRA ANALÜÜS

1. Rahvastiku toimingud

Rahvastikuregistri tarkvara abil koostati 2007. aastal Eesti perekonnaseisuasutustes ligi 43 tuhat perekonnaseisuakti ja üle 50 tuhande elukohateate ning sisestati rahvastikuregistrisse üle 200 000 arhiivse perekonnaseisuakti. Kokku kanti rahvastikuregistrisse üle 2 miljoni erinevat sündmust. Aasta jooksul tehti registrisse 2006. aastast 1, 5 miljonit päringut enam ehk kokku 8,5 miljonit päringut. Registrit kasutab kokku üle 500 erineva asutuse ja ettevõtte.

Soomega toimub rahvastikuregistri andmete vahetus 2006. aasta algusest. Sellest ajast alates on Soome riigist tulnud info alusel Eesti rahvastikuregistrisse kantud ca 13 tuhandele Eesti kodanikule Soome põhielukoha aadress ja 14 tuhandele Soome sideaadressi. Soomega on kokku lepitud edaspidine lepingu laiendamine ka määratlemata kodanike kohta.

2007. aastal lõpetati kaheaastane perekonnaseisuaktide digiteerimise projekt. Kuue töökeskkonnaga liiguti maakondades ja pildistati (digiteeriti) maavalitsuste perekonnaseisuaktide arhiivis asuvad kõik perekonnasündmusti kajastavad dokumendid, kokku 4,3 miljonit perekonnaseisuakti. Samuti liidetakse digiteeritud dokumendid rahvastikuregistris isikute ja dokumentide andmetega.

Enne rahvastikuregistri loomist koostatud perekonnaseisudokumentide andmeid on rahvastikuregistrisse sisestatud alates 2004. aastast. Nende dokumentide olemasolu on väga oluline, sest nende alusel tekivad registrisse sündmustega seotud täpsed andmed (nt sünniaeg ja –koht, abiellumise aeg, perekonnaseis, suhted ema-isa-laps, abikaasa jne). Vanade dokumentide andmete puudumine takistab e-maailmas asustevahelist ning kodaniku ja ametniku vahelist suhtlemist. Sisestamise lõppeesmärgiks on kõikide elavate inimeste kõikide perekonnasündmuste dokumentide andmete olemasolu rahvastikuregistris. Selle saavutamiseks on vajalik jätkuvalt ressursi suunamine arhiivsete perekonnaseisuaktide sisestamisse.

Vananenud rahvastikuregistri infosüsteemi (loodud 2000. aastal) uuendamiseks viiakse läbi kaks suurt arendusprojekti, mille käigus luuakse rahvastikuregistrisse perekonnaseisumetnikule täielik menetlusregistri osa, kodanikele registrisse elektrooniliste avalduste esitamise võimalus ning kaasajastatud rahvastikuregistri andmevahetus andmeandjate ja –saajatega läbi X-tee.

Inimese ja riigi kiiremaks ja mugavamaks suhtlemiseks loodi 2007. aastal riigiportaali www.eesti.ee esimesed e-teenused, mille abil saab rahvastikuregistri kaudu maavalitsuse ja kohaliku omavalitsuse ametnikule esitada mitmeid seni ainult paberil esitatavaid avaldusi (nt elukohateade, sünni registreerimise avaldus, korduva perekonnaseisutunnistuse väljastamise avaldus jne). E-teenuste arendamine toimub jätkuvalt.

Andmete kvaliteedi parandamine on prioriteet, mille teostamiseks on pidevalt mitmeid tegevusi. Jooksvalt viiakse läbi suuremahulised andmekontrollid, mille käigus otsitakse üles vastuolulised ja vigased andmeväljad (elukohtades, nimedes, dokumentides, klassifikaatoritele mittevastavuses jne) ning parandatakse leitud vead võimalusel automaatselt, vajadusel ka inimesi välja kutsudes ja dokumente korrastades. Andmekvaliteedi tõstmise eesmärgil valmistatakse ette

rahvastikuregistri seaduse muutmise eelnõu, kus eriti suurt tähelepanu pööratakse elukohaandmetele.

Kõik andmeandjad ei edasta rahvastikuregistrile andmeid ja dokumente elektrooniliselt (automaatselt registrilt registrile), vaid kas paberil või failidega. Puuduv kohtulahendite infosüsteem nõuab Siseministeeriumilt eraldi rahastamist kohtuotsustelt andmete paberilt sisestamiseks.

Oluline on parandada andmeandjate koostööd riigi infosüsteemides (ülesande põhitäitja on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium) ning vältida andmete topeltkogumist erinevatesse riigi registritesse. Isikuandmeid peavad kõik riigiasutused kasutama rahvastikuregistrist, eriti oluline on rahvastikuregistri elukohainfo kasutamine, see tõstaks ka andmete kvaliteeti, sest inimestele tekiks surve oma andmete korrastamiseks.

Eesti inimeste elusündmused ei toimu ainult Eestis, vaid ka välismaal, mistõttu on vaja andmeid ka teistest riikidest. Et ühtne riikidevaheline andmevahetus puudub, on vaja läbi rääkida iga riigiga eraldi, mis on ajamahukas ja teinekord riikide erinevate õigusaktide ning puuduvate registrite tõttu raskesti teostatav. Seetõttu tuleb leida lisaks riikidevahelisele lepingule leida veel teisi teid teistes riikides Eesti kodanikega toimunud sündmuste kohta andmete saamiseks.

2. Kodanikuühiskond

Lähtuvalt Vabariigi Valitsuse 2007.-2011. aasta tegevusprogrammi peatüki 19 „Kodanikuühiskond ja riiklus“ punktidest 19.1 ja 19.5, nähakse ette Riigikogus 2002. aastal vastu võetud Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni (EKAK) eesmärkide realiseerimine.

Kontseptsiooni eesmärkide elluviimise rakendusliku raamistiku moodustavad Vabariigi Valitsuse ja kodanikuühenduste esindajate ühiskomisjoni (edaspidi: ühiskomisjon) töö tulemusena valminud EKAK rakendamise tegevuskava 2007-2009 (on käsitletav ühiskomisjoni tööplaanina perioodil) ning ministeeriumide Kodanikualgatuse toetamise arengukava (KATA) 2007-2010. Viimase eesmärk on valitsussektori ühtne lähenemine kodanikualgatuse toetamisele sidudes tervikusse avaliku sektori erinevad meetmed kodanikuühiskonna aktiivsuse tõstmiseks.

Kodanikuühiskonna arendamine teadmispõhiselt eeldab, et vastava tegevuspoliitika kujundamisel tugineb Siseministeerium regulaarselt koondatavale ning usaldusväärsele teadmusinfole, mille lähtealuseks on mitmeaastane poliitikaanalüüside plaan. Plaani keskseks sisendiks on infovajaduste määratlemine, mis seotud riigi rolli ja võimaluste teadvustamisega tegevuse tulemuslikuks muutmisel. Viimane puudutab nii strateegilise juhtimise ja planeerimise kui aruandluse eelarveprotsessi vajadusi. Tulenevalt kodanikuühiskonna arendamise kui valitsusasutuste horisontaalse koostööpoliitika koordineerimise spetsiifikast ning kaasamise eeldusest koostööks kodanike ja neid esindavate ühendustega, on valdkonda puudutavate ülesannete jaotus valitsustasandil teatud tegevuste osas ebaselge ja kokku leppimata. EKAK rakendamise eelduse, aga ka positiivsete arengute tulemusena on kasvanud valdkonna ning sellega seotud tööülesannete ulatus ja maht. Siseministeeriumi poolt väljatöötatud Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõust lähtuvalt kavandatakse koos Siseministeeriumi pädevuse ja vastutuse täpsustamisega sealhulgas kajastada kodanikuühiskonna arendamist. Valdkonna tasakaalustatud arendamise tulemuslikkuse

seisukohast on oluline tugevdada tsentraalset juhtimis- ning koordinatsioonipõhimõtet, korrastada valdkonna ülesannete täitmiseks vajaminevat struktuuri ning kompetentse, tõhustada partnerlust riigi ja kodanikuühenduste vahel ning koostööd olemasolevate struktuuride ja 2008. aasta alguses Siseministeeriumi poolt käivitatava Sihtasutuse Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kui kodanikuühiskonna rahastamise ühe keskse instrumendi ja rahastamisasutuse ühiseesmärkide saavutamisel.

2007. aastal valminud Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kontseptsioon (kontseptsiooni põhimõtted kiideti heaks Vabariigi Valitsuse 25.10.2007 kabinetinõupidamisel) toob välja neid mittetulundusühenduste põhieesmärkide täitmisest tulenevaid probleeme ja ootusi, mille lahendamine avaldab pikaajalist mõju kodanikuühiskonna terviklikule arengule ning mille peamiseks vajaduseks on tugevdada kodanikuühenduste institutsionaalset suutlikkust. Ühenduste institutsionaalse arendamise vajadust kinnitavad ka Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse hallatavate maakondlike arenduskeskuste 2007.aasta kokkuvõtted, milles enim väljatoodavateks probleemideks on ühenduste vähene tegevuste strateegiline kavandamine ja struktureeritus, vähene raamatupidamise, aruandluse ja seadusandluse alane teadlikkus, vähene oskus tegeleda turul vajalike teenuste/toodete väljatöötamisega ja vähene võimekus neid müüa, liidrite vananemine ja väsimine, noorte ja uute liikmete aeglane järelkasv (eelkõige maapiirkondades), kaasamise ja koostöövalmiduse probleemsus, nõrkus partnerina kohalike omavalitsuste ja riigiasutuste silmis. Ühenduste vajadustele viitab ka asjaolu, et peamiseks tegevuste finantseerimise allikaks on projektipõhised toetused ning omavalitsuste eelarvetest eraldatavad otsetoetused. Teenuspõhiseid lepinguid on vähe, mistõttu on tegevuste järjepidevus ja eesmärgipõhisus nõrk.

Kodanikuühenduste riigieelarvelise rahastamise tervikliku nägemuse ning ühenduste rahastamise ühtsete põhimõtete kontseptsiooni väljatöötamine Siseministeeriumi eestvõttel 2008. aastal peab pikemas perspektiivis toetama kodanikuühiskonna rahastamissüsteemi korrastamist ning kinnitama Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kui kodanikuühiskonna riikliku tugisüsteemi olulise komponendi ja kodanikuühiskonna rahastamise kompetentsikeskuse riigieelarvelistest vahenditest, rolli kujunemist. Kodanikuühiskonna rahastamise tervikliku nägemuse ning ühenduste rahastamise ühtsete põhimõtete kontseptsiooni sisuliseks elluviimiseks koostab ning esitab Siseministeerium Riigikantseleile inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna „Suurem haldusvõimekus“ meetme raames programmi „Vabauhenduste rahastamise süsteemi korrastamine“. Programmi elluviimine järgneval kolmel aastal peab toetama kodanikuühenduste riigieelarvelise rahastamise ühtse mudeli kujunemist ja rakendumist riigiasutuste poolt.

Kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamise ühe pikaajalise prioriteedina on EKAK-is nimetatud kodanikuhariduse ja -aktiivsuse taseme olulist tõusu ja osalusdemokraatia tugevdamist. Tuleviku väljakutsetena kodanikurolli tähtsustamist ning kodanikuhariduse suuremat väärtustamist ühiskonnas, kõigi ea- ja huvirühmade kaasamist, kooli- ja vabahariduse sidustamist ning tugevamat oskuste-teadmiste integreerimist õppetöös. Hädavajalik on riikliku tegevusplaani koostamine (mille aluseks on praegu valmimas Eesti kodanikuhariduse ülevaade) ning kodanikuhariduse osapoolte koostöö.

Jätkuma peab ühiskomisjoni, ministeeriumide, Riigikantselei ning kodanikeühenduste koostöös 2005. aastal valminud kodanike ja ühenduste kaasamise hea tava põhimõtete juurutamine riigi- ja kohaliku omavalitsuse halduspraktikas, kus enam tähelepanu tuleb pöörata kodanike

aktiveerimisele ning osalusdemokraatia juurutamisele nii üleriiklikul kui kohalikul tasandil. Euroopa Liit nõuab kaasamist paljudes valdkondades ning seetõttu tuleb senist väga erinevat kaasamise praktikat ühtlustada, juurutades väljatöötatud kaasamise hea tava eelkõige avalikus sektoris. Siseministeeriumi tellimusel valmis Tallinna Ülikooli Kodanikeühiskonna Uurimis- ja Arenduskeskusel 2007. aastal uurimusraport „Kodanikualgatuse edendamise tugistruktuurid kohalikes omavalitsustes“, mis annab ülevaate kaasamise ning osalusdemokraatia arengust kodanikeühenduste ja äri sektori suhetes ning loob ettekujutuse kohaliku omavalitsuse üksuste poolsest tegevusest kodanikualgatuse toetamisel .

Kodanikuühiskonna arendamise üldiseks probleemiks on vabatahtliku tegevuse juriidiline määratlematus ning mittetulundussektori puudulik statistiline kajastatus. Vabatahtliku tegevuse sihikindlaks arendamiseks on välja töötatud ning ühiskomisjoni poolt heaks kiidetud Vabatahtliku tegevuse arengukava 2007-2009 eesmärkide järk-järguline realiseerimine. Koostöös Justiitsministeeriumiga on planeeritud muudatused mittetulundusühenduste ja sihtasutuste registri arendamisel perioodil, kuivõrd 2007. aastal analüüsiti probleeme, mis seostuvad statistiliste andmete usaldusväärseks muutmise vajadusega ning statistikas kasutusel oleva majanduse tegevusalade klassifikaatori sobivusega mittetulundussektori kirjeldamiseks.

Mittetulundussektori sotsiaalmajandusliku rolli ning potentsiaali saavutamiseks ning kodanike aktiivsel osalusel põhineva säästvalt areneva kodanikuühiskonna stabiilseks kasvamiseks on jätkuvalt oluline toetada üleriikliku kodanikualgatuse tugistruktuuri arendamist. Kuna mittetulundussektori koolitus- ja nõustamisvajadused on aasta-aastalt kasvanud, on maakondlikele arenduskeskustele seatud ülesandeks arendada välja kodanikualgatust kõige otsesemalt soodustavate teenuste pakett tagamaks järjepidevus ja süsteemsus uute ühenduste loomisel, olemasolevate arendamisel ning ühenduste suutlikkuse kindlustamisel koostööpartnerluseks avaliku sektoriga.

3. Usuasjad

Toimub Vabariigi Valitsuse ja Eesti Kirikute Nõukogu vahel sõlmitud ühishuvide protokollis sätestatu elluviimine: koostatud on religiooniõpetuse ainekava, läbi viidud on sotsioloogiline uuring selle ainekava pilootprojektina rakendamise teemal. Jätkub vaimulikele koolituse korraldamine abielu sõlmimise õiguse taotlemiseks. Alustatud on koguduste töötajate, vaimulike ja omavalitsuste esindajate muinsuskaitsealase täiendkoolitusega ning looduslike pühapaikade arengukava väljatöötamisega.

Koostöös Eesti Kirikute Nõukoguga tuleb arendada ja süvendada eluväärtuste töösuunda; korraldada kaplanite alg- ja täiendkoolituse süsteemi loomine; jätkata riigi- ja omavalitsusametnikele suunatud religioonivaldkonna täiendkoolituse korraldamist; jätkata omavalitsusametnikele ja kirikutöötajatele suunatud kultuuriväärtuste säilitamise ning vastava seadusandluse teemaliste täiendkoolituste korraldamist. Oluline on mittekristlikke konfessioone ühendava (seni seltsinguna toimiva) "Usuliste ühenduste ümarlaua" liikmete laste- ja noortetööga seotud projektide väljatöötamine ja arendamine. Algatada ja toetada tuleb erinevate usuliste ühenduste haridus- ja arendusprojekte, sh pühamate parentustegevusi; vajalik on osaleda usuliste ühenduste temaatikaga seonduvates rahvusvahelistes ja siseriiklikes teadus- ning haridusprojektides.

4. Regionaalareng

Regionaalarengu strateegia rakendamine on võimaldanud kompenseerida regionaalpoliitiliste toetuste kaudu konkreetsete sihtalade sotsiaal-majanduslikku mahajäämust (nt täiendava tööhõive võimaluste loomine Kagu-Eestis ja Ida-Virumaal avalike turismiinfrastruktuuride väljaarendamisega seoses), anda aktiivsetele arendajatele selge signaal riigi toest nende algatustele.

1996. aastal käivitatud ja 2000. aastal regionaalarengu strateegia alusel kohandatud regionaalarengu programmide rakendamise tulemused näitavad, et igas regioonis on piisavalt häid arendusideesid. Probleempiirkondade kohaliku omavalitsuse üksuste ja mittetulundussektori aktiivsus ning projektide ettevalmistus- ja juhtimisoskus on oluliselt paranenud ning piirkondlikul tasandil tähtsustatakse senisest enam erinevate institutsioonide koostöö vajalikkust.

Alates 2004. aastast kehtib Euroopa Liidu toetuste ning valdava osa siseriiklike toetusvahendite eraldamisel arengukavast tulenevuse nõue. Eelkõige selle nõude sisseviimise tulemusena on kohalikud arengukavad käesolevaks ajaks saavutanud varasemaga võrreldes kvalitatiivselt uue taseme, enamiku arengukavade koostisosa on konkreetne tegevuskava.

Linnade ja valdade arengukavade elluviimisele on kaasa aidatud nii sihtotstarbeliste toetustega infrastruktuuri arendamiseks kui ka programmiviisiliste toetustega. Euroopa Liiduga liitumise järel on Eesti piirkondadele avanenud uusi võimalusi: rida riikliku arengukava, INTERREG programmide, maaelu arengukava ja ühise põllumajanduspoliitika meetmeid. Lisaks 2004. aastal avanenud Euroopa Liidu toetustele, mis on mitmekordselt suurendanud riigi regionaalarenguliste toetuste kogumahtu (2004-2006 aastakeskmiselt täiendavalt 280 miljonit krooni ning perioodil 2007-2013 aastakeskmiselt 940 miljonit krooni), on viimastel aastatel märkimisväärselt suurenenud riigituludest rahastatavate regionaalarengu programmide toetusmahud (2005. aastal 54 miljonit krooni, 2006. aastal 126 miljonit krooni, 2007. aastal 156 miljonit krooni, 2008. aastal 200 miljonit krooni).

Kohaliku ettevõtlus- ja külastuskeskkonna arendamine on valdavalt kohaliku omavalitsuse ja kohalike mittetulundusorganisatsioonide kanda. Regionaalarengu programmide kogemuste baasil kujundati perioodiks 2004-2006 vastav Euroopa Liidu struktuurifondide toetusmehhanism. Aastatel 2006-2007 nimetatud toetusmehhanismi kaasajastati, pidades silmas perioodil 2007-2013 lisanduvaid nõudeid. Väikesemahulisi ettevõtmisi on jätkuvalt toetatud siseriiklikest vahenditest. Avalikke turismiinvesteeringuid on varasematel aastatel toetatud ka PHARE ning INTERREG programmide raames.

Kohaliku omavalitsuse üksused, mittetulundusühendused ning teised kohalikud ja piirkondlikud organisatsioonid osalevad aktiivselt piireületavas koostöös. Peamisteks koostööpartneriteks on kujunenud Põhjamaade organisatsioonid, eelkõige Soomest ja Rootsist.

Regionaalarengu programmide hulgas on olnud tähtis ja püsiv koht kohaliku omaalgatuse programmil, mille tulemusena on arenenud Eestis küllaltki tugev külaliikumine. Käesolevaks ajaks on mitmed külaseltsid suutelised ette võtma ka laiemat regionaalset tähtsust omavaid projekte. Perioodil 2004-2006 toetati omaalgatuslikke ettevõtmisi ka maaelu arendamise raames.

Vaatamata riigi regionaalarengu meetmete rakendamisele on alates 1990-ndate aastate algusest Eesti üldise kiire majandusarengu taustal rahvastik ja majandustegevus koondunud pealinnapiirkonda ning riigisisised regionaalsed sotsiaal-majanduslikud erinevused järjepidevalt kasvanud.

Statistikaameti andmetel on Harju maakonna rahvaarv aastatel 2000-2006 järjekindlalt vähenenud ning 2007.a. mõnevõrra kasvanud. Harjumaa rahvastiku osakaal Eesti kogurahvastikus on samas kogu selle perioodi vältel stabiilselt kasvanud ca 0,1% võrra igal aastal, kuna muude maakondade rahvaarv on kahanenud veelgi kiiremini. Erandiks on siinkohal vaid Tartu maakond, mille rahvaarvu osakaal on samuti mõnevõrra kasvanud. 2007.a. elas Eesti elanikest 38,9% Harju maakonnas.

Eesti siserännet on iseloomustanud valdava tendentsina rahvastiku koondumine pealinnapiirkonda ja teistesse suurematesse linnapiirkondadesse. Nii on näiteks rahvastikuregistri siserände andmeil perioodil 2000-2005 Harju maakonna siserände saldo teiste maakondadega olnud ca +25 000 inimest (Harjumaale on sel perioodil elama asunud ca 25000 inimest enam kui sealt lahkunud) ehk ca 1,8% 2000.a. Eesti kogurahvastikust.

Statistikaameti andmetel on Harju maakonna SKP osakaal aastatel 2000-2004 järjekindlalt kiirenevas tempos kasvanud ning 2005.a. mõnevõrra kahanenud. Harjumaa SKP osakaal Eesti sisemajanduse kogutoodangust oli 2005.a. 59,3%. Lisaks Harju maakonnale on SKP osakaal kasvanud ka Tartu maakonnas (8,5%-lt 10,0%-le). Kõigis teistes maakondades on SKP osakaal kahanenud. Perioodil 2000-2005.a. on regionaalsed erinevused majanduskasvu osas selgelt süvenenud – kui 2000.a. oli ühe elaniku kohta arvestatud SKP näitaja maakondlik erinevus 3,0 korda (kõrgeima, s.o. Harjumaa, ja madalaima, s.o. Jõgevamaa, maakondliku näitaja erinevus), siis 2005.a-ks oli erinevus kasvanud juba 3,5-kordseks.

Statistikaameti andmetel on tööhõive määr Eestis tervikuna ning ka maakonniti 2000-2006.a. järjekindlalt kasvanud. Ainsaks erandiks on siinjuures Saare maakond, kus tööhõive määr on 2005.a. ja 2006.a. olnud madalam kui 2000.a-l. Vaatamata üldisele tööhõive määra kasvule on regionaalsed erinevused ilmutanud siiski kasvutendentsi – kui 2000.a. oli kõrgeima ja madalaima maakondliku näitaja vahe 1,3-kordne, siis 2006.a-ks oli vahe kasvanud 1,5-kordseks.

Töajõu turu olukord on maakonniti väga erinev – tööealistest moodustavad hõivatud 46-68%, töötud 2-8% ning mitteaktiivsed 29-49%. Tööpuudus on endiselt probleemiks Jõgevamaal (töötuse määr 2006.a. 13,1%), Ida-Virumaal (12,1%) ning mõnevõrra vähem ka Kagu-Eesti maakondades. Nimetatud maakondades on Tööturuameti andmeil (2006.a. registreeritud töötute osas) töötute puhul tegemist valdavas osas pikaajaliste töötutega, mis viitab piirkondade majanduste struktuurilistele probleemidele. Ülejäänud maakondades on töötute hulk kiire majanduskasvu tingimustes alanenud sedavõrd, et pigem on põhjust rääkida vaba tööajapuudusest (seda kinnitab ka 2006.a. registreeritud töötute puhul suur muude riskirühmade – noored, eakad, puudega, eesti keele mitteoskajad jt. - osakaal). Töajõu nappuse olukorras on murettekitav mitteaktiivsete tööealiste väga erinev osakaal maakondades – Lõuna- ja Lääne-Eesti maakondades on suur hulk tööealisi tööajaturult kõrvale jäänud.

Mitmed senised tendentsid loovad pigem eeldusi erinevuste edaspidiseks kasvuks kui kahanemiseks – majanduskasvu aeglustumine piirab võimalusi pikaajaliste töötute ja heitunud

isikute hõivamiseks, odava tööjõu eelise kadumine vabastab suure hulga praegu hõivatud vähemharitud inimesi. Samuti siseneb loomuliku iibe tagasihoidlikkuse tõttu tööjõuturule pidevalt vähem inimesi kui vanuse tõttu väljub. Siserände seniste trendide jätkudes lahkub konkurentsivõimelisem tööjõud jätkuvalt suurematesse keskustesse ning ettevõtluse areng mujal muutub tööjõu süveneva nappuse tõttu pärsituks ja võib isegi viia teatud hulga olemasolevate töökohtade kadumiseni.

Olulisemad regionaalarengu probleemvaldkonnad saab jaotada selle alusel, kas need on iseloomulikud pigem maapiirkondadele või keskustele.

Maapiirkondade peamised kitsaskohad, osalt ühtaegu aga ka kasutamata arengueeldused, on:

- ühekülgne majandusstruktuur;
- avalike teenuste vähene kättesaadavus ning vastava infrastruktuuri mittevastavus kaasaja nõuetele ning kujunenud arengusituatsioonile;
- vähene funktsionaalne seostatus erineva taseme keskustega;
- traditsioonilise oskusteabe vähene ärakasutamine;
- olemasolevate kultuuri- ning loodusväärtuste vähene rakendatus piirkonna arengu teenistusse, "metsiku" külastustegevuse poolt tekitatav keskkonnakoormus paljudel aladel;
- töökohtade kadumine, majanduslikult mitteaktiivse rahvastiku suhteliselt kõrge osakaal, tööjõu piiratus ja madal kvalifikatsioon, tööjõu piiratud ruumiline mobiilsus;
- madal kogukondlik aktiivsus ja kaasatus piirkonna arendustegevusse, madal ettevõtlikkus.

Keskusespetsiifilised võtmeküsimused Eestis on:

- transpordisõlmede, ühendusteede, ühistranspordi ja kergliiklusvõimaluste mittevastavus vajadustele;
- kinnisvaraarenduse surve linnade ja nende tagamaa rohealadele (peamiselt suuremate linnade puhul);
- nõukogude ajast pärinevad ebaefektiivselt majandatavad ja keskkonnaohtlikud alad linnakeskustes, mille kasutuselevõtmine kaasaegsetes funktsioonides on kulukas;
- avaliku ruumi vähesus ja selle vähene atraktiivsus (sealhulgas ranna- ja kaldaalad, rohe-alad), ebaefektiivne planeerimistegevus avaliku linnaruumi kujundamisel;
- miljööväärtuslike alade ja objektide vähene korrastatus;
- uusehituse ekstensiivne ja koordineerimatu arendamine linnalähedastel aladel, mis on tekitanud terava puudujäägi avalike teenuste (sealhulgas põhiteenused, liikumisvõimalused) kättesaadavuse osas (peamiselt suuremate linnade puhul);
- keskuste (eelkõige maakondlike keskuste) nõrk roll kasvukeskusena ning oma tagamaa kindlustamisel vajalikul tasemel avalike e-teenustega;
- kogukondliku ühtekuuluvuse nõrkus.

Nende regionaalarengu probleemide lahendamine eeldab aktiivset koostööd kohaliku omavalitsuse üksuste, maavalitsuste ning ministeeriumide vahel erinevate investeringutoetuste kavandamisel ja kasutamisel. Samuti on vajalik erinevate valdkonnapoliitikate regionaalarengulise mõju koordineeritus.

Paari viimase aasta jooksul on kohalikku ja maakondlikku arendustegevust ning riigi regionaalpoliitikat iseloomustanud järgmised probleemid.

Kohaliku omavalitsuse üksuste arendusvõimekus (sh investeringute omafinantseerimise suutlikkus) on ebaühtlane.

Nimetatud probleemi lahendamine eeldab kohaliku omavalitsuse üksuste tulubaasi järjepidevat suurendamist ja finantsjuhtimise parandamist. Samuti nii struktuurivahendite kui siseriiklike investeringutoetuste eraldamise paindlikku mehhanismi ning omavalitsuste arendustegevuse suutlikkuse suurendamist meetodilise suunamise ning asjakohaste (maakondlike) tugiteenuste kaudu.

Maakondliku tasandi arendustegevus on tagasihoidlik (ja vähe koordineeritud).

Maakondliku arendustegevuse tõhustamiseks on vaja kohaliku omavalitsuse üksuste koostöö parandamist, regionaalarengu õigusraamistiku ajakohastamist, maavalitsuste arendusressursside tagamist ning maakondlike arenduskeskuste võrgustiku järjepidevat arendamist.

Kohaliku ja piirkondliku strateegilise arengu kavandamine ja riigipoolsed toetused ei ole omavahel piisavas kooskõlas.

Kohalike ja piirkondlike arengukavade ja vastavate riigipoolsete toetuste parema kooskõla tagamiseks on vaja regionaalarengu õigusraamistiku ajakohastamist.

Riigi regionaalarengu programmide rahastamine on regionaalarengu tasakaalustamise eesmärke arvestades liiga tagasihoidlik.

Nimetatud küsimuse lahendamine eeldab regionaalarengu probleemide ja kohaliku omavalitsuse üksuste suutlikkuse kitsaskohtade paremat arvestamist riigieelarve strateegilisel kavandamisel.

Eesti kohalike ja piirkondlike organisatsioonide piiriülene koostöö Läti ja Venemaa piirialadega on suhteliselt tagasihoidlik.

Kohaliku ja regionaalse tasandi piiriülese koostöö edendamine Läti ja Venemaa piirialadega eeldab vastavate struktuuriabi programmide kasusaajasõbraliku administreerimismudeli kasutuselevõttu ning nimetatud programmide ladusat rakendamist.

Eesti kohalike ja piirkondlike organisatsioonide osalemine üle-euroopalistes koostöövõrgustikes on vähese strateegilise sihitusega ning koostööst saadav oskusteave piiratud levikuga.

Nimetatud probleemi lahendamiseks on vaja pikemaajaliste strateegiliste koostöövajaduste paremat väljaselgitamist ning tihedamat koostööd erinevate koostöövõrgustikes osalevate asutuste ja organisatsioonide vahel.

5. Ruumiline planeerimine

Suurem osa valdadest on suhtunud tõsiselt üldplaneeringute valmimise tähtaega.

Üldplaneeringute ja detailplaneeringute koostamisel on jätkuvalt probleemne suuremate linnade vähene seaduskuulekus, liiga suure mõjujõu andmine kinnisvara-ettevõtjatele ja ebapiisav

planeerimisvaldkonnaga tegelevate ametnike hulk. Suuremad linnad ei koosta ise oma üldplaneeringuid, vaid tellivad nende koostamise planeeringufirmalt. Huvitatud isikutel lubatakse astuda peaaegu kõigi detailplaneeringute koostamisel tellija rolli.

Planeerimisseaduse muudatustega on tehtud ettepanek detailplaneeringu koostamise ja huvitatud isiku tellija rolli astumise reeglid rangemaks, et tagada avalike huvide järgimine planeerimismenetluses. Samuti on kavas planeerimisseadusesse viia sisse mitmeid teisi muudatusi, mis tagavad avalikkuse senisest suurema kaasamise planeerimismenetlusse ja planeerimisotsuste õiguspärasuse.

Valminud maakonna teemaplaneeringute „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused” tõttu arvestavad linnade ja valdade planeerimisotsused järjest enam vajadusega säilitada kohalik ökoloogiline võrgustik. Mõned kohaliku omavalitsuse üksused on samast vajadusest tingituna algatanud ka samasisulise kohaliku teemaplaneeringu. Edukalt on käivitunud sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringu koostamine maavalitsustes, millest enamik valmib 2008. aasta esimeses pooles.

Maavalitsustes on vaja suurendada planeerimisüksuste koosseisu, tagades nendes vähemalt kahe, suuremates maakonnakeskustes kolme, planeerimisalaga tegeleva ametniku olemasolu, kuna suurenev planeeringujärelevalve maht hakkab ületama tegelikku järelevalve tegemise võimet. Selleks on vajalikud täiendavad eelarvelisi vahendid, et viia läbi järelevalvealaseid koolitusi ja võimaldada maavanemal vajadusel pöörduda kohtusse.

Planeerimisalase tegevuse paremaks korraldamiseks koostatakse käsiraamatuid ja korraldatakse koolitusi. Väikeste valdade planeerimisalase tegevuse toetamiseks on lähitulevikus vaja luua toimiv toetussüsteem. Jätkatakse regulaarseid maakonnakülastusi, et saada tagasisidet ning tagada parem koostöö maavalitsuste ja kohaliku omavalitsuse üksustega. Planeerimisseaduse rikkumise eest tuleb ette näha sanktsioonid.

Planeeringute koostamisel on probleemiks kujunenud strateegilise keskkonnamõju hindamisega seotud õigusaktide mõningad vajakajäämised. Mõju hindamise nõuded on eraldi seaduses (keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus) ning neid ei ole võimalik siduda planeeringu (või strateegilise arengukava) koostamisega ühtseks protsessiks. Seadus kohati pärsib seatud eesmärgi – (strateegilist arengukava või) planeeringut koostava riigiasutuse või kohaliku omavalitsuse keskkonnateadlikkuse tõusu ja keskkonnasõbralikumate planeerimis- ja arenguotsuste saavutamist. Enim annavad puudujäägid strateegilise mõju hindamise regulatsioonis tunda kohaliku omavalitsuse üksuste arengukavade ja planeeringute koostamisel.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse ja planeerimisseaduse muutmise kaudu tuleb tagada mõjude hindamise senisest tõhusam ja keskkonnaväärtuste teadvustamist tagavam läbiviimine ning (strateegiline) mõjude hindamine planeerimisprotsessi võimalikult varajases staadiumis.

Probleemiks, mis üha enam mõjutab planeerimist Eestis, on saanud meie oludes sobimatute ja kulukate planeerimis- ja keskkonnavalaste euronõuete tekkimine.

Osalemine rahvusvahelises koostöös aitab kaasa enamikule Euroopa Liidu liikmesriikidele (sh Eestile) sobilike planeerimis- ja keskkonnavalaste nõuete loomisele. Eesti huvid on hästi esindatud Euroopa Liidu siseses planeerimisalasises koostöös ning ESPON programmis, mille peamiseks ülesandeks on Euroopa ruumilise toimimise analüüsimine.

Eesti on ruumiliselt väga nõrgalt seotud Euroopa Liidu territooriumiga. Maanteeühendustel on takistuseks Poola teede halb olukord, rongiliiklus Lääne- ja Ida-Euroopaga puudub, otse-lennuühendused viimasel ajal pigem vähenevad. Rahvusvahelises koostöös on vaja pidevalt selgitada kõigi Baltimaade Euroopa ruumilistesse struktuuridesse kiirema integreerimise ning selleks Euroopa Liidu ühiste jõupingutuste vajadust, mis samas tagab ka kogu Euroopa territooriumi parema ruumilise toimimise.

6. Kohalik omavalitsus

Kohaliku omavalitsuse (KOV) tegevus ja tugevus on lahutamatult seotud rahvastikuprotsesside, regionaalpoliitiliste trendide ja ruumilise planeerimisega ning tulenevalt kohaliku omavalitsuse rollist kogu kohaliku elu korraldajana ka praktiliselt kõigi riigi teiste harukondlike poliitikatega. Tugev kohalik omavalitsus toetab kogu Eesti tasakaalustatud arengut.

Kohaliku omavalitsuse üksuste arendus- ja haldusvõimekus on ebaühtlane. Osade omavalitsuste võime juhtida oma territoriaalset arengut on madal ning see protsess võib lähiaastatel süveneda (põhimõjutajaks rahvastiku ja kapitali koondumine suurematesse keskustesse ja sellest tulenev ääremaastumine). Võimekus viia ellu mahukaid arengu- ja infrastruktuuriprojekte on ebapiisav. Madalama haldussuutlikkusega valdades napib kvalifitseeritud spetsialiste. KOV üksustes on mitme valdkonna spetsialiste ebapiisavalt, olemasolevad ametnikud on koormatud tehniliste (bürokratlite) menetlustoimingutega ning saavad vähem keskenduda arendusülesannetele. Eriti raske on palgata kvalifitseeritud spetsialiste väljaspool tõmbekeskusi, kuna töö ei pruugi pädeva spetsialisti jaoks olla intellektuaalselt huvitav, mistõttu palgatakse spetsialiste, kel võib puududa vastav kvalifikatsioon. Mitmetes KOV üksustes on raskusi täita kõiki õigusaktidest tulenevaid ülesandeid piisava kvaliteediga. Esineb riigi ja KOV üksuste õigusaktides sätestatud nõuete täitmise eiramist, varaliste vahendite ebaotstarbekat ja mittesihipärast kasutamist.

KOV üksused keskenduvad esmajärjekorras oma põhivajadustele, mitte piirkonna kui terviku arengu vajadustele. KOV üksuste koostöö on ebaühtlane ja tugineb kohalikele liidritele. Kohalikule omavalitsusele on pandud ülesandeid, mis oma sisult on maakonna tasandi tervikliku arengu tagamise ülesanded (eeldavad täitmist maakonna tasandil ehk kohaliku omavalitsuse üksuste koostöös).

Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seadus sätestab kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemisel riigipoolsed soodustused ja võimalused riigi territooriumi haldusjaotuse korrastamiseks ning kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seadus loob võimaluse kohalikel omavalitsusel ühineda ka korraliste valimiste vahelisel ajavahemikul. Nende seadusemuudatuste alusel ühinesid eelmisteks kohalikeks valimisteks 22 kohaliku omavalitsuse üksust, mille tulemusel tekkis Eesti kaardile kaheksa uut suuremat ning jätkusuutlikumat valda.

Vaatamata kohaliku omavalitsuse üksuste suhteliselt aktiivsele ühinemisele, tekitab muret väikeste, alla 1000 elanikuga valdade arvu suurenemine. Kui 2002. aasta jaanuaris oli selliseid kohaliku omavalitsuse üksusi 26, siis 2008. aasta jaanuaris juba 35. Kahes kolmandikus omavalitsusüksustes on elanikke alla 3000.

Probleemide lahendamiseks on vaja analüüsida väikeste kohaliku omavalitsuse üksuste haldussuutlikkuse taset ja vajadusel reguleerida vabatahtliku ühinemise soodustamise mehhanismi. Omavalitsuste parema arengu- ja haldusvõimekuse saavutamiseks ning Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite efektiivsemaks kasutamiseks on vaja vähemvõimekate omavalitsuste ressursside ühendamist ning omavalitsusüksuste koostöö tugevdamist. Probleemi lahendamist aitab kiirendada valminud kohaliku omavalitsuse üksuste haldussuutlikkuse hindamise meetodika, mis võimaldab võrrelda erineva suuruse ja tüübiga omavalitsusüksuste haldussuutlikkust omavahel ning muuhulgas anda ka hinnanguid võimalike omavalitsusüksuste liitumiste otstarbekuse ja tulemuslikkuse kohta.

Siseministeriumis eesmärgiks on aidata kaasa kohaliku omavalitsuse üksuste koostöö tõhustamisele, riigi ja omavalitsusliitude partnerlusele ning omavalitsusliitude tugevnemisele. Hetkel ei ole suurem osa maakondlikest liitudest võimelised panustama efektiivselt maakondlikku arengutegevusse ja läbi viima mitut omavalitsusüksust või tervet maakonda hõlmataavaid infrastruktuuriprojekte. Eestis on siiani kaks üleriigilist omavalitsusliitu, mis eraldi ei suuda oma ülesandeid täita ei suhetes riigi ega ka oma liikmetega. Erinevates üleeuroopalistes koostöövõrgustikes osalemine toimub vähese koordineeritusega.

2008. aastal on plaanis viia läbi kohaliku omavalitsuse ja regionaalvaldkonna õigusaktide analüüs ning seejärel kaasajastada valdkonna õigusaktid, parandada ja täiendada kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seadust. Samuti on 2008. aastast võimalik KOV koostöö ja maakondlike ning üleriigiliste omavalitsusliitude võimekuse tugevdamiseks taotleda toetust Norra finantsmehhanismi kohaliku ja regionaalse arengu toetusskeemi kaudu.

Koostöö Valitsuskomisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu delegatsioonide vahel on olnud konstruktiivne ning kokku on lepitud pikaajalistes valdkondlikes tegevuskavades ja nende rahastamise põhimõtetes. Sellega jätkub olemuselt omavalitsuslike funktsioonide kohalikule omavalitsusele üleandmine, millega viiakse avalikud teenused elanikele lähemale. Käesoleval ajal kehtiv Riigieelarve seadus ei peegelda terviklikult Omavalitsuste Koostöökogu ja Valitsusdelegatsiooni vahel peetavate läbirääkimiste objekti. Omavalitsussektori kui avaliku sektori olulise osa keskpikk perspektiiv vajab kajastamist Riigi eelarvestrateegia dokumentides.

Kohaliku omavalitsuse üksuste tulude maht on viimaste aastate jooksul suurenenud. Kui 2006. aastal oli omavalitsuste tulude suuruseks 18,1 miljardit krooni, siis 2008. aastal moodustavad kohaliku omavalitsuse tulud juba 25,3 miljardit krooni. Püüasustusega väikesaartele eraldatud toetuste maht on kasvanud 6 miljonilt kroonilt 2006. ja 2007. aastal 6,5 miljoni kroonini 2008.aastal. Lisaeelarve investeringutoetused väikesaartele moodustasid 2006. ja 2007. aastal vastavalt 6 ja 10 miljonit krooni.

Üleriigiliste omavalitsusliitude esindatus ja aktiivsus Euroopa tasandi katusorganisatsioonides on tugevnenud. Lisaks iga-aastasele riigieelarvelisele eraldisele, mis on ette nähtud liitude haldusvõimekuse tugevdamiseks kohaliku omavalitsuse huvide esindamisel rahvusvahelistes

koostöövõrgustikes, on edaspidi võimalik toetust taotleda ka kavandatava Norra finantsmehhanismi kohaliku ja regionaalse arengu toetusskeemi kaudu.

Omavalitsuste ja riigi koostöös on läbi viidud, peamiselt lõppkasutajatele suunatud, programmid. Tiigrihüpe ja KülaTee. Arvutid ja internetiühendus on jõudnud peale koolide ka teistesse omavalitsuste hallatavatesse asutustesse (nt raamatukogudesse, lasteaedadesse, sotsiaalasutustesse). Suuremad linnad (Tallinn, Tartu, Pärnu, Viljandi, Kuressaare jne) on asunud rakendama e- ja m-teenuseid (nt m-parkimine). Peaaegu kõik omavalitsused on liitunud andmevahetuskihi X-teega. Kasutusel on kohalikku elu kajastavad portaalid, kus inimesed saavad kohaliku elu teemadel kaasa rääkida. ID-kaarte on välja antud 978 738. Väga levinud teenus on ID-pilet (Tallinn, Harjumaa, Tartu), mida kasutab püsivalt ca 110 000 inimest.

2007. aasta aprillis valmisid koostöös E-Riigi Akadeemiaga kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengustrateegia ja kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengustrateegia rakendamise tegevuskava projekt, millel on potentsiaal saada konkreetne väljund riikliku poliitika alusena järgnevatel aastatel. Probleemiks on kujunenud kohaliku omavalitsuse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia arenguks ja arendamiseks vajaminevate ressursside vähesus. Osundatud probleemi lahendamiseks on vajalik luua kompetentsuskeskus ja võrgustik kohaliku omavalitsuse üksuste infotehnoloogia valdkonna arengu koordineerimiseks ja toetamiseks, lähtudes riigi IT koosvõime raamistikus toodud soovitustest ning infoühiskonna arengukava rakendusplaanist ning kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengustrateegia rakendamise tegevuskavast. Kohaliku omavalitsuse poolt osutatavate teenuste infotehnoloogiliste lahenduste kasutatavuse tagamiseks maapiirkondades on vaja, et Interneti püsiühenduse maksumus maal ei oleks kallim kui linnades. Käesoleval ajal maksab Interneti püsiühendus maal ca 2 korda rohkem kui linnas. Turutõrkepiirkonnas elavatel inimestel puudub üldse võimalus kasutada Interneti ja selle kaudu pakutavaid avalikke teenuseid või puudub valikuvõimalus erinevate teenustepakujate vahel. Kohaliku omavalitsuse järelejätmiseks infoühiskonna arengule tuleb lisaks maapiirkondades asuvate nn "valgete laikude" internetiseerimisele välja töötada koostöömehhanismid ja finantseerimisskeemid ning luua (vähemalt enimkasutatavate) avalike e-teenuste jaoks standardid ja tehniline keskkond. 2008. aasta jooksul valmib uue teenusena lapsehoiuteenuse osutamise infosüsteem (LIS), mis hõlmab kohaliku omavalitsuse või riigi raha eest pakutava teenuse (koolieelsed lasteasutused, lapsehoidjad) osutamist ja kasutamist.

Vaatamata avaliku teabe seaduse nõuetele (mis kohustavad kohalikku omavalitsust avalikustama kodulehel oma dokumendiregistrit alates 1.03.2002) puudub seni umbes 60-l kohalikul omavalitsusel digitaalne dokumendiregister (valdavalt Hiiu, Jõgeva, Lääne, Põlva ja Saare maakonnas). Digitaalne dokumendiregister on oluline abivahend teabe avalikustamise tagamiseks ja asutuse asjaajamise korrastamiseks. Velgi enam - kohalike omavalitsuste dokumendiregistrite olemasolu ning liidestatus riigi dokumendivahetuskeskusega on aluskriteerium avalike e-teenuste loomiseks ning Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist tulenev eesmärk on muuta riik avaliku sektori sisene asjaajamine paberivabaks aastaks 2011 ja tagada andmete liikuvus riskisutuses andmekogude vahel. Dokumendiregistrite efektiivse kasutamise tagamiseks on vajalik stabiilne riigi tugi. Kohaliku omavalitsuse dokumendihalduse arendamise osas on riigieelarveliste vahendite eraldamise korral kavas toetada kohaliku omavalitsuse digitaalse dokumendiregistri loomist ja rakendamist.

Kuna kohaliku omavalitsuse tegevust ja ülesandeid mõjutab suurem osa riigi poliitikatest on oluline, et haruministeeriumid arvestaksid õigusaktide ja/või poliitikameetmete väljatöötamisel täiel määral mõjudega kohalikule tasandile (sh mõjuga kohaliku omavalitsuse kuludele, lisanduvad täiendavad ülesanded). Vajalik on läbi viia kohaliku omavalitsuse üksustele seadustega pandud ülesannete maksumuse hindamine, mis peab saama üheks aluseks valdade ja linnade tulubaasi kavandamisel ning riigi õigusloome koordineerimisel.

7. Regionaalhaldus

2007. aastal täpsustasid osad maavalitsused oma struktuure. Muudatused olid vajalikud maavalitsuste paindlikuma juhtimise korraldamiseks ja olemasolevate ressursse optimaalsemaks kasutamiseks. Maavalitsused täidavad sarnaseid avalikke ülesandeid ning korrastatud struktuurid loovad eeldused sarnaste avalike teenuste ühtlasele kättesaadavusele kogu riigis. Avalike teenuste kvaliteedi parandamiseks uuendati ja töötati välja maavalitsustes uued teenusstandardid (vt andmeid <http://www.fin.ee/?id=7338>).

Jätkuvalt moodustab regionaalhalduse valdkonnas probleemi riigi regionaalhaldusliku funktsionaalse pädevuse killustatus 15 maavalitsuse ja erinevate keskvalitsusasutuste kohahaldusüksuste vahel. Riigi regionaalhalduslikud ülesanded maavalitsuste ja erinevate riigi keskvalitsusasutuste kohahaldusüksuste vahel vajavad otstarbekat ning selget määratlemist. Kohaliku omavalitsuse üksuste vähene regionaalne koostöö ja riigi regionaalhalduslik killustatus muutub üha suuremaks probleemiks mitmete eluvaldkondade arendamisel ja avalike teenuste osutamisel. Probleemi lahendamine nõuab kas riigi regionaalhalduse tugevamat integreeritust või kohaliku omavalitsuse üksuste maakondlikku koostööd.

Maavalitsuse personaliressursi vähesuse tõttu on raskendatud õigusaktidega maavanematele ja maavalitsustele pandud ülesannete kvaliteetne täitmine. Probleemiks on kujunemas kvalifitseeritud kaadri lahkumine kõrgemapalgalisele tööle ja sobiva kvalifikatsiooniga teenistujate leidmine. Samuti puudub maavalitsustel piisav ressurss tagamaks ametnikele kaasaegsed nõuetekohased töötingimused ja töövahendid. Kinnisvara säilimise tagamiseks ja ametnikele kaasaja nõuetele vastavate töötingimuste loomiseks vajavad renoveerimist mitme maavalitsuse hooned. Maavalitsuste arvutipark on vananemas ja see ohustab igapäevatöö kvaliteeti ning raamatupidamise üldeeskirjade nõuetele vastava arvestuse pidamist. Olukorra leevendamiseks on vajalik maavalitsuse täiendavate vahendite eraldamine investeringuteks.

Maareformialaste ülesannete täitmisel lisandus 2007.a. maavanemale ülesanne korraldada reformimata põllumajandusmaa ja poolloodusliku kooslusega maa ajutist kasutusse andmist. Maaparandusseaduse alusel jätkasid maavalitsused riigi esindamist maaparandusühistutes. Kohustusliku ühistu liikme õiguste teostamise rahastamiseks sõlmis Siseministeerium maavalitsustega maaparandusühistutes osalemise finantseerimise lepingud. Jätkati ettevalmistusi maainfosüsteemi MIS väljatöötamiseks.

Regionaalarengualaste ülesannete paremaks täitmiseks on maakondades koostatud maakonna arengustrateegiad või valdkondlikud arengukavad. Läbi on viidud arengu- ja turismikonverentse. Enam tähelepanu on pööratud piirkonna identiteedi väljatöötamisele ja piirkonna turundusele. Toimivad maakondlikud koostöövõrgustikud (arendustöötajatel, planeerijatel jt), maavalitsused kaasajastasid oma veebilehti, välja on antud uued maakonda tutvustavad trükised, videofilme.

Maavalitsuste poolt on läbi viidud „KülaTee 3” ja teiste programmide toel maapiirkonna internetiseerimisprojekte.

Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas jätkati maavalitsustes tegevusi vastavalt Sotsiaalministeeriumi kavandatud tegevustele, milleks olid „Südame- ja veresoonkonnahaiguste ennetamise riiklikus strateegia 2005-2020” maakondlike eesmärkide ja „HIV ja AIDS’i ennetamise riikliku strateegia aastateks 2006-2015” tegevuskavas toodud maakondlike ülesannete täitmine. Maavalitsuste juurde loodud tervisenõukogu ja tervisetoa töö on hästi korraldatud. Sellega on loodud tingimused ja teenused tervisttoetava keskkonna arendamiseks, mis läbi on tõusnud elanikkonna teadlikkus tervislikest eluviisidest. Laienenud on puuetega inimestele soodustingimustel abivahendite eraldamine, seda teenuse osutamise paremale kvaliteedile. 2007.aastast muutis Sotsiaalministeerium lapsehoiu ja asenduskodu teenuse rahastamist, et lapse asenduskodu teenuse rahastamist korraldab lapse elukohajärgne maavanem ning sotsiaalhoolekande seaduse muudatuse alusel pidid maavanemad vastutama lapsehoiu- ja asenduskodu teenuse osutajatele tegevusloa väljastamise eest.

Kultuuri- ja spordialaste ülesannete valdkonnas oli 2007.a. suursündmus X Noorte Laulu- ja tantsupidu „Ilmapuu lävel“, mille õnnestumisele aitasid kaasa maavalitsuste kultuuritöötajad, laulu- ja tantsupeo paremaks ettevalmistamiseks oli moodustatud maakondades maavanema korraldusega maakondlikud laulu- ja tantsupeo komisjonid. Eesti üldlaulu- ja tantsupeod on võitnud laialdase tähelepanu ning kuuluvad UNESCO vaimse ja suulise pärandi nimekirja. Korraldatud on riigitoetuse jaotamine rahvakultuuriprojektidele. Koostatud on kultuuriobjektide riiklik investeringutoetuste pingerida. Kultuuripoliitika paremaks koordineerimiseks tegutseb Eesti Regionaalse Kultuuripoliitika Nõukoda, kuhu kuuluvad Kultuuriministeeriumi; Siseministeeriumi ja maavalitsustest maavanema poolt määratud esindajad.

Spordialase töö paremaks korraldamiseks ja edendamiseks on maakondades loodud maavalitsuste juurde spordinõukogud. Korraldatud on harrastusspordi, ujumise algõpetuseks, liikumisharrastuse projektide ja regionaalsetele tervisespordikeskustele eraldatud riigitoetuse planeerimine ja jaotamine. Spordiobjektide riikliku investeringutoetuste pingerida on koostatud..

Haridus- ja noorsoalaste ülesannete täitmisel koordineeriti ja korraldati üleriigiliste aineolümpiaadide piirkonnavoorede läbiviimist ning tunnustamisüritusi õpilastele ja õpetajatele (parimad õpilased olümpiaadidel ja nende juhendajad, gümnaasiumide/keskkoolide ja kutseõppeasutuste parimad lõpetajad, maakondlik konkurs „Aasta Õpetaja”, vastuvõtt noortele tööleasunud spetsialistidele jne). Koordineeriti riigieksamite ja põhikooli lõpueksamite läbiviimist maakonnas, samuti üleriigiliste tasemetööde ja uuringute (PISA) läbiviimist valimisse kuulunud koolides. Noorsootöö valdkonnas on väga hästi tööle rakendunud maavalitsuste juurde asutatud noortekogud. Jätkus noorsootöö riiklike programmide (Avatud Noorsootöö Keskused, noorte teavitamine ja nõustamine, alaealiste komisjonid) tegevuse koordineerimine maakonnas. Haridusalaste ülesannete paremaks koordineerimiseks on moodustatud haridus- ja teadusministri käskkirjaga Hariduskorralduse Nõukoda, kuhu kuuluvad maavalitsuste haridus- ja kultuuriosakondade juhatajad ning samuti HTM-i ja SiM-i esindajad.

Perekonnaseisualaste ülesannete täitmisel jätkub perekonnasündmuste õiguspärane dokumenteerimine ja arhiivsete perekonnaseisuaktide sisestamine. Tänu sellele tööle on paranenud rahvastikuregistri kvaliteet. 2007.a. lõppes perekonnaseisuaktide digiteerimise projekt

(eesmärk pildistada kõik vahemikus 01.07.1926-31.12.2005 koostatud perekonnaseisaktid). Aktide digiteerimisse olid kaasatud maavalitsuste vastavate osakondade ametnikud.

Ühistranspordi valdkonnas on maavalitsustel kohustus suunata ja koordineerida maakonna ühistranspordi arengut ja töötada välja ning viia ellu asjaomased arengukavad, korraldada uuringud maakonna elanike liikumisvajadusest, kujundada maakonnas ühistranspordi liinivõrk, korraldada maakonnaliinide infrastruktuuri objektide planeerimine, rajamine, korrashoid ja kasutamine, anda välja sõitjateveo tegevusload, sõidukikaardid ja liiniload, sõlmida vedajatega avaliku teenindamise lepingud, tagada maakonnaliinidel sõidupiletite müük, korraldada piletikontroll ning järelevalve sõitjateveo tegevusloa ja liiniloa nõuete ning avaliku teenindamise lepingute ja halduslepingute täitmise üle.

Mitmes maavalitsuses viidi läbi riigihanked vedajate leidmiseks maakonna bussiliinidele, millega tagatakse toimiv ühistranspordi korraldus. Koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga tehti ettevalmistusi üleriigilise ühistranspordi infosüsteemi (ÜTRIS) väljatöötamiseks.

Kriisireguleerimise valdkonnas on maavanema ülesandeks hädaolukorraks valimisoleku seaduse kohaselt koordineerida maakonna kohalike omavalitsuste ning maakonnas asuvate riigiasutuste, ettevõtjate, mittetulundusühingute ja sihtasutuste koostööd, korraldada maakonna riskianalüüsi ja maakonna kriisireguleerimisplaani koostamist ning koordineerida valla ja linna kriisireguleerimisplaanide koostamist ja muud ülesanded.

Maavanema poolt teostatava **riikliku järelevalve** alaste ülesannete täitmisel esineb tõsiseid probleeme kuna maavalitsused tõlgendavad erinevalt neile erinevate seadustega pandud järelevalve ülesandeid. 2007.a. jooksul korraldas Siseministeerium maavanema poolt teostatava riikliku järelevalve praktikate kaardistamise, mille kokkuvõtete põhjal jätkatakse tööd olukorra parandamiseks.

Töötati välja ettepanekud maavanema järelevalve alase pädevus täpsustamiseks Vabariigi Valitsuse seaduses.

Maavalitsuste haldamisel oli 31. detsembri 2007 seisuga 2 erihoolekandeadustust, 2 õppeasutust, 15 muuseumi, 13 lastekodu ja 1 tervisekeskus.

2007.a. alguses viidi lõpule 2006.a. algatatud maavalitsuste haldusel olevate õppeasutuste üleviimine Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusesse. VV korraldusega nr 674 30.11.2006 anti HTM-le üle alates 01.01.2007.a. 7 kooli ning VV korraldustega nr 31 19.01.2007 ja nr 43 25.01.2007 anti alates 01.02.2007.a. üle HTM-le 6 kooli.

2007.a. alguses anti maavalitsuste haldamisel olevast 2-st tervisespordikeskusest üle Kultuuriministeeriumi haldusesse alates 01.02.2007.a. Jõulumäe Tervisekeskus Pärnumaal. Tartu Maavalitsuse ei soovinud Tartumaa Tervisespordikeskust Kultuuriministeeriumile üle anda ning hetkel on töös eelnõu Tervisespordikeskuse baasil sihtasutuse moodustamise kohta.

Alates 1.jaanuarist 2007.a. tsentraliseeriti maavalitsuste hallatavate muuseumide raamatupidamised. Aasta jooksul toimunud konsultatsioonide käigus Kultuuriministeeriumiga

jõuti ühisele seisukohale ja valmistati ette maavalitsuste hallatavate muuseumide Kultuuriministeeriumi haldusalasse viimine alates 01.01.2008.a.

2007.a. oli maavalitsuste haldamisel 16 erihooldekodu 11-s maakonnas. Vastavalt Vabariigi Valitsuse korraldusele nr 125 22.02.2007.a. „AS-i Medise tegevuse ümberkorraldamine” volitati esiteks sotsiaalministrit ümber korraldama AS-i Medise tegevust, ja teiseks tuli Siseministeeriumil ette valmistada maavalitsuste haldamisel olevate riiklike täiskasvanud psüühiliste erivajadustega inimeste erihoolekandeesutuste likvideerimine (maavanemate korraldused) ja koostöös Sotsiaalministeeriumiga varade üleandmine AS-le Hoolekandeteenused.

Erihooldekodude üleandmise protsess jaotati koostöös Sotsiaalministeeriumiga etappideks, kus I etapis likvideeriti 30.09.2007.a. seisuga 7 hooldekodu 6-s MV-s, ning II etapis likvideeriti 31.12.2007.a. seisuga 7 hooldekodu 5-s maakonnas. Maavalitsuste hallatavate asutuste üleandmine jätkub 2008.a.

8. Kohanimekorraldus

Kohanimeregistri andmetele tagatakse ööpäevaringne juurdepääs registri veebilehel koos võimalusega visualiseerida kohanimesid ja vastavaid nimeobjekte või kohanime mõjupiirkonna ulatust kaardil. Nimetatud ülesande täitmiseks on 30. juunil 2006. aastal sõlmitud kolmepoolne koostöölepe Siseministeeriumi, Maa-ameti ja AS Eesti Kaardikeskuse vahel.

Kohanimeseaduse vastuvõtmisest alates oli olulisim töö ette valmistada uus alevite, alevike ja külade nimistu. 1977. aastal Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt maa-asulate nimekirja kinnitamisega kaotati käibest enam kui pooled seni kasutuses olnud asulanimed (u 7400-st jäi järele 3500), nende hulgas palju põliseid nimesid, mille kirjalik esmamainimine ulatub sajandite taha, isegi kuni aastani 1242. Novembris 1994 loodud kohanimekomisjoni töö üks põhieesmärk on ajalooliste külanimede ennistamine. Pärast mitmete õigusaktide kehtestamist (Eesti territooriumi haldusjaotuse seadus, asustusüksuste liigi, nime ja lahkmejoonte määramise alused ja kord, kohanimeseadus) tekkis õiguslik raamistik selle küsimuse lahendamiseks.

Hästi on toimunud Eesti osalemine ÜRO kohanimeekspertide rühma (UNGEGN) töös. Iga viie aasta järel toimuvate kohanimekorralduskonverentside eesmärk on edendada rahvusvahelise sidususe huvides kindlate normitud kohanimede kasutuselevõttu. Aastatel 2007-2012 on UNGEGN-i Balti jaotise eesistuja Eesti.

Eesti riiklik kohanimekorraldus paistab teiste riikidega võrreldes silma sellega, et kogu tegevus on ühtselt reguleeritud. Eesti kuulub nende väheste riikide hulka, kus kohanimevaldkond on reguleeritud eriseadusega.

Kohanimeregister ei ole saavutanud planeeritud arengutaset piisava kiirusega. Takistusena on olnud ühelt poolt registri aeglane arendustegevus, teiselt poolt kohanimemäärajate-poolne andmete ebakorrektnes esitamine või esitamata jätmine. Kohanimeregistri loomisel ei osatud ette näha kõiki asjaolusid andmete korrektseks sisestamiseks. Koos kohanimeregistri volitatud töötleja, samuti erinevate lepingupartnerite ja kohanimemäärajatega on vaja teha senisest tõhusamat koostööd registri kvaliteetseks toimimiseks (sh kohanimede kaardil visualiseerimiseks). 2007. aastal on läbi viidud kohanimeregistri ning aadressandmete süsteemi

(ADS) ja Eesti topograafilise andmekogu (ETAK) integratsioonianalüüs, millele tuginedes töötatakse välja kohanimeregistri arengukava aastateks 2008-2012 ning finantsvahendite olemasolul tehakse vajalikud arendustööd.

Jätkuvalt on vajalik kohanimemäärajate koolitamine. Samuti tuleb pidevalt analüüsida kohanimekorraldust reguleerivate õigusaktide koostoimet vastava õigusraamistiku arendamise eesmärgil.